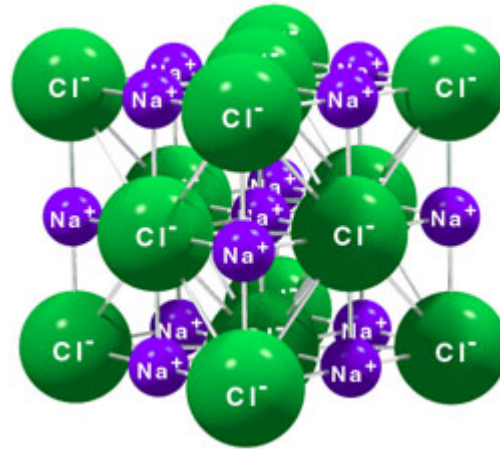

Coulombs lov

Vi skal arbeide med

- Bergning av krefter mellom punktladninger

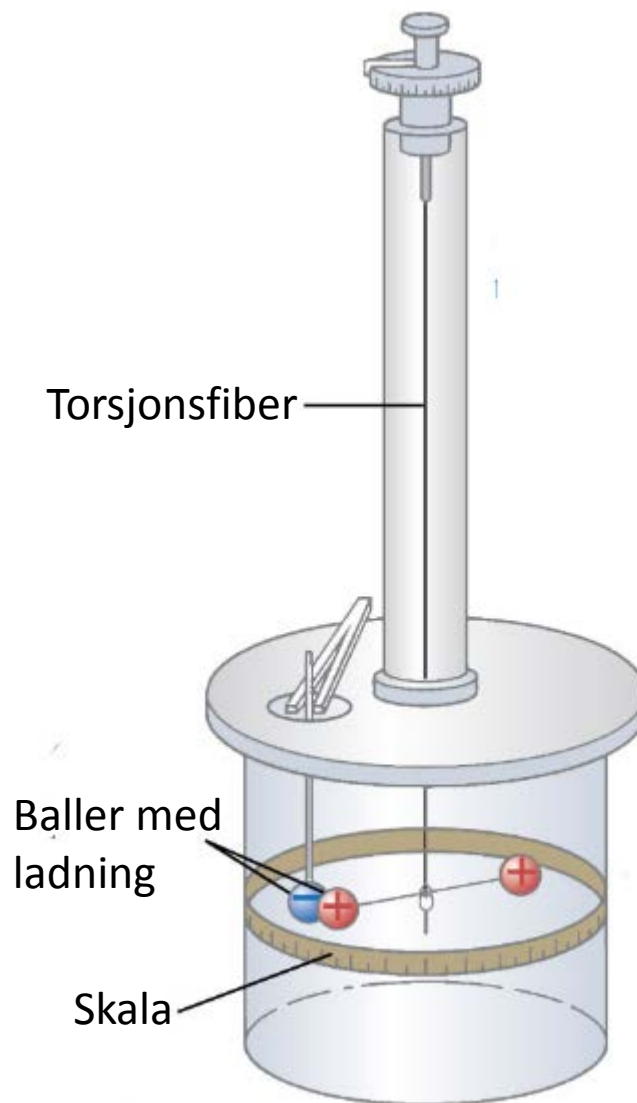
*Bilder og figurer er i stor grad hentet fra Y&F

Den franske fysikeren Charles Augustin de Coulomb (1736 – 1806) brukte en torsjonsvekt til å studere elektriske krefter mellom ladninger.

Eksperimentell lov.

Enheten for ladning er oppkalt etter Coulomb og defineres ut fra strøm.

2012 Pearson Education, Inc.

Coulomb fant at den elektriske kraften mellom **punktladninger**

- avtar til en fjerdedel av den opprinnelige når avstanden doubles, altså kraften er proporsjonal med $1/r^2$
- er avhengig av ladningene

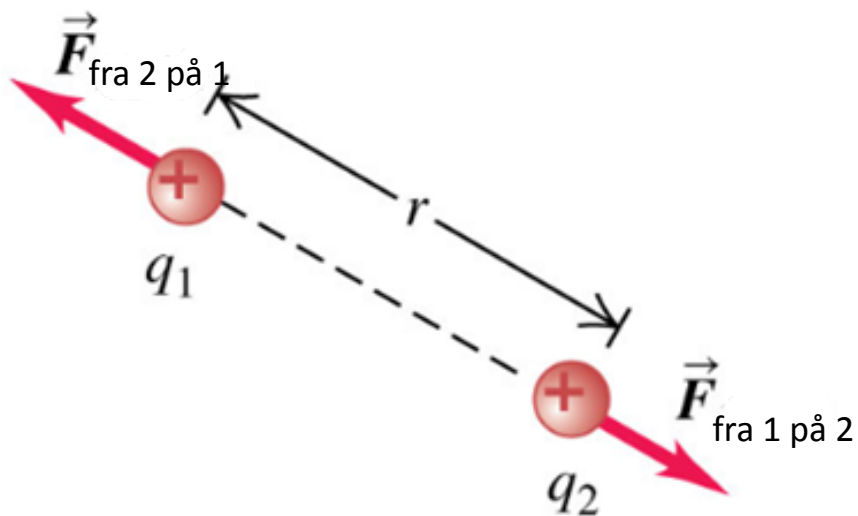
Coulombs lov:

Størrelsen av den elektriske kraften mellom to ladninger er proporsjonal med produktet av ladningene og omvendt proporsjonal med kvadratet av avstanden mellom dem.

Eller: Størrelsen på kraften, F mellom de to punktladningene q_1 og q_2 som er plassert i avstanden r fra hverandre er:

$$F = k \frac{|q_1 q_2|}{r^2}$$

Retningen bestemmes av om ladningene har samme eller motsatt fortegn. $k = 8,988 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2 / \text{C}^2$

Ladninger med samme fortegn
frastøter hverandre

Retningene til kreftene er langs forbindelseslinja mellom de to ladningene.
I begge tilfellene er $\vec{F}_1 = -\vec{F}_2$

Eksempel

To punktladninger , $q_1 = +25nC$ og $q_2 = -75nC$ ligger i ro 3,0 cm fra hverandre.

Finn den elektriske kraften fra q_1 på q_2 og fra q_2 på q_1 . $k = 9,0 \cdot 10^9 Nm^2 / C^2$

Eksempel

To punktladninger , $q_1 = +25\text{nC}$ og $q_2 = -75\text{nC}$ ligger i ro 3,0 cm fra hverandre.

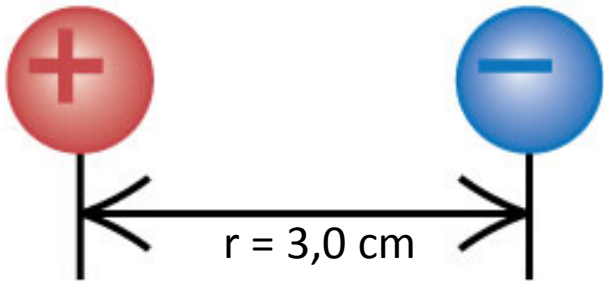
Finn den elektriske kraften fra q_1 på q_2 og fra q_2 på q_1 . $k = 9,0 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2 / \text{C}^2$

Løsning

$$q_1 = 25\text{nC}$$

$$q_2 = -75\text{nC}$$

Tegn alltid først en figur og før på det du vet.

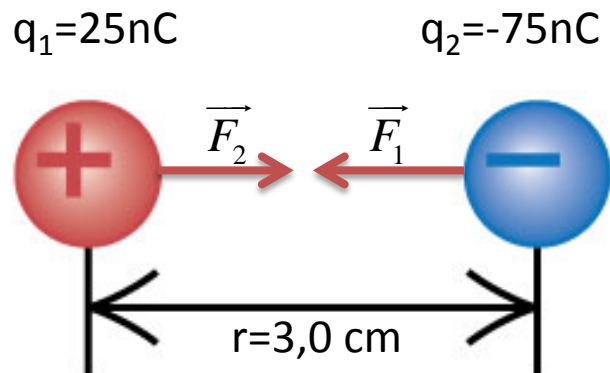

Eksempel

To punktladninger , $q_1 = +25\text{nC}$ og $q_2 = -75\text{nC}$ ligger i ro 3,0 cm fra hverandre.

Finn den elektriske kraften fra q_1 på q_2 og fra q_2 på q_1 . $k = 9,0 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2 / \text{C}^2$

Løsning

Tegn alltid først en figur og før på det du vet.

Kraft og motkraft. De to kreftene er like store og motsatt rettet som vist på figuren.

Kraften F_1 fra ladning 1 virker på ladning 2.

Coulombs lov:

$$\underline{\underline{F_{1\text{ på }2}}} = k \frac{|q_1 q_2|}{r^2} = 9,0 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2 / \text{C}^2 \frac{|(25 \cdot 10^{-9} \text{ C})(-75 \cdot 10^{-9} \text{ C})|}{(0,030\text{ m})^2} = \underline{\underline{0,019\text{ N}}}$$

Enheten Coulomb

Defineres med strøm slik at 1 Ampere = 1 C/s

$$F = k \frac{|q_1 q_2|}{r^2}$$

Konstanten k

skrives ofte som: $k = \frac{1}{4\pi\epsilon_0}$ hvor $\epsilon_0 = 8,854 \cdot 10^{-12} C^2 / (Nm^2)$ er permittiviteten i vakuum.

$$k = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} = 9.0 \cdot 10^9 Nm^2 / C^2$$

Permittiviteten dukker opp i flere sammenhenger som vi skal komme tilbake til.

Elementærladningen e

er ladningen til ett proton, den fundamentale enheten for ladninger

$$e = 1,602 \cdot 10^{-19} C$$

Sammenligner med uttrykket for gravitasjonskraften

Elektrisk kraft mellom to ladninger: $F = k \frac{|q_1 q_2|}{r^2}$

Gravitasjonskraft mellom to masser: $G = \gamma \frac{m_1 m_2}{r^2}$

- Uttrykkene har samme form
- To helt forskjellige typer krefter
- Gravitasjon kan bare være positiv

De elektrostatiske kreftene mellom to ladninger på 1 Coulomb i en avstand på 1 m er omtrent like stor som kreftene mellom to masser på ca 10^{10} kg i samme avstand.

Eksempel

Sammenlikn den elektriske kraften og gravitasjonskraften mellom to α -partikler.

Gitt   masse: $m = 6,64 \cdot 10^{-27} \text{ kg}$

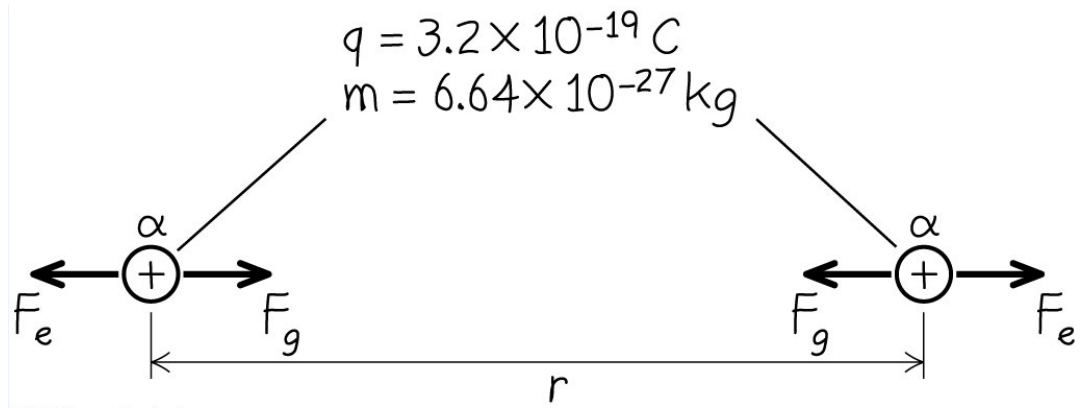
ladning: $q = 2e = 3,20 \cdot 10^{-19} \text{ C}$

gravitasjonskonstanten: $\gamma = 6,67 \cdot 10^{-11} \text{ Nm}^2 / \text{kg}^2$

$$k = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} = 9,0 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2 / \text{C}^2$$

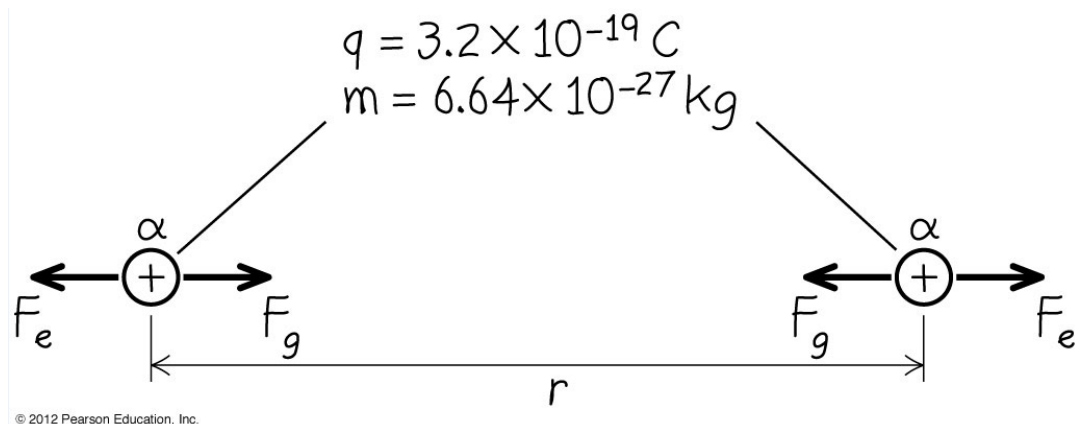
Løsning

Først figur:

Løsning

Først figur:

Elektrisk kraft: $F = k \frac{q^2}{r^2}$

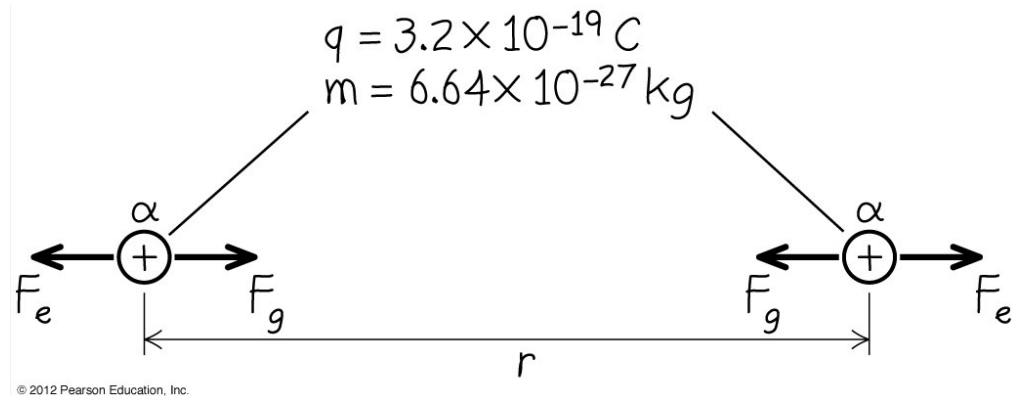
Gravitasjonskraft: $G = \gamma \frac{m^2}{r^2}$

Vi får:
$$\frac{F}{G} = \frac{\frac{1}{4\pi\epsilon_0} \frac{q^2}{r^2}}{\gamma \frac{m^2}{r^2}} = \frac{q^2}{4\pi\epsilon_0 \gamma m^2} = \frac{9,0 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2 / \text{C}^2 \cdot (3,2 \cdot 10^{-19} \text{ C})^2}{6,67 \cdot 10^{-11} \text{ Nm}^2 / \text{kg} \cdot (6,64 \cdot 10^{-27} \text{ kg})^2} = \underline{\underline{3,1 \cdot 10^{35}}}$$

Gravitasjonskrafta er neglisjerbar i forhold til den elektriske krafta.

Løsningsstrategier Coulombs lov

1. Tegn figur med ladningene, skriv på navn og avstander.

2. Tegn inn et koordinatsystem hvis det er mer enn to ladninger.
3. Spørsmålet vil være å finne krefter. Merk av kreftene du skal finne på figuren.

Eksempel

Tre punktladninger er plassert på linje slik at q_2 ligger 2,0 cm til høyre for q_1 og q_3 2,0 cm til venstre for q_1 . $q_1 = 1,0nC$, $q_2 = -3,0nC$ og $q_3 = 5,0nC$

Finn den totale elektriske kraften på q_3 fra q_1 og q_2 .

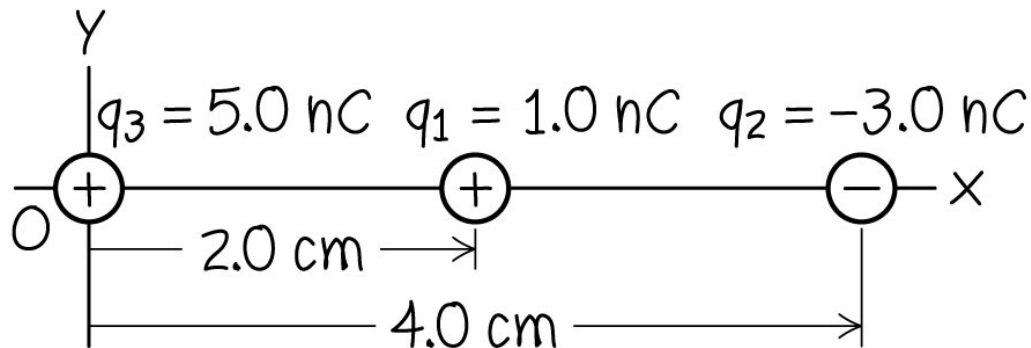
Eksempel

Tre punktladninger er plassert på linje slik at q_2 ligger 2,0 cm til høyre for q_1 og q_3 2,0 cm til venstre for q_1 . $q_1 = 1,0 \text{ nC}$, $q_2 = -3,0 \text{ nC}$ og $q_3 = 5,0 \text{ nC}$

Finn den totale elektriske kraften på q_3 fra q_1 og q_2 .

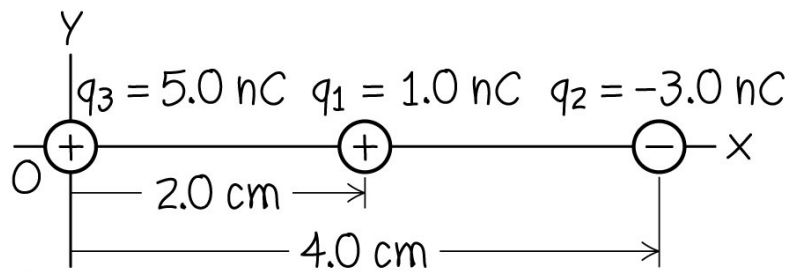
Løsning

Først figur:

$$r_{13} = 2,0 \text{ cm}$$

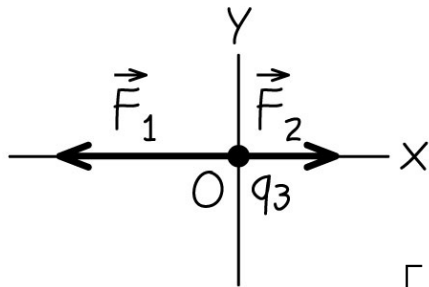
$$r_{23} = 4,0 \text{ cm}$$

$$r_{13} = 2,0 \text{ cm}$$

$$r_{23} = 4,0 \text{ cm}$$

Videre figur for kreftene som virker fra ladning 1 og 2 på ladning 3:

$$F_3 = F_{1\text{ på }3} + F_{2\text{ på }3} = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \left[-\frac{|q_1 q_3|}{r_{13}^2} + \frac{|q_2 q_3|}{r_{23}^2} \right]$$

$$= (9,0 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2 / \text{C}^2) \left[-\frac{|(1,0 \cdot 10^{-9} \text{ C})(5,0 \cdot 10^{-9} \text{ C})|}{(0,020\text{m})^2} + \frac{|(-3,0 \cdot 10^{-9} \text{ C})(5,0 \cdot 10^{-9} \text{ C})|}{(0,040\text{m})^2} \right]$$

Kraft på ladning 3: $\underline{\underline{F_3 = -112\mu\text{N} + 84\mu\text{N} = -28\mu\text{N}}}$ mot venstre.

Med enhetsvektorer: $\underline{\underline{\vec{F}_3 = (-112\mu\text{N})\hat{i} + 84\mu\text{N}\hat{i} = -28\mu\text{N}\hat{i}}}$

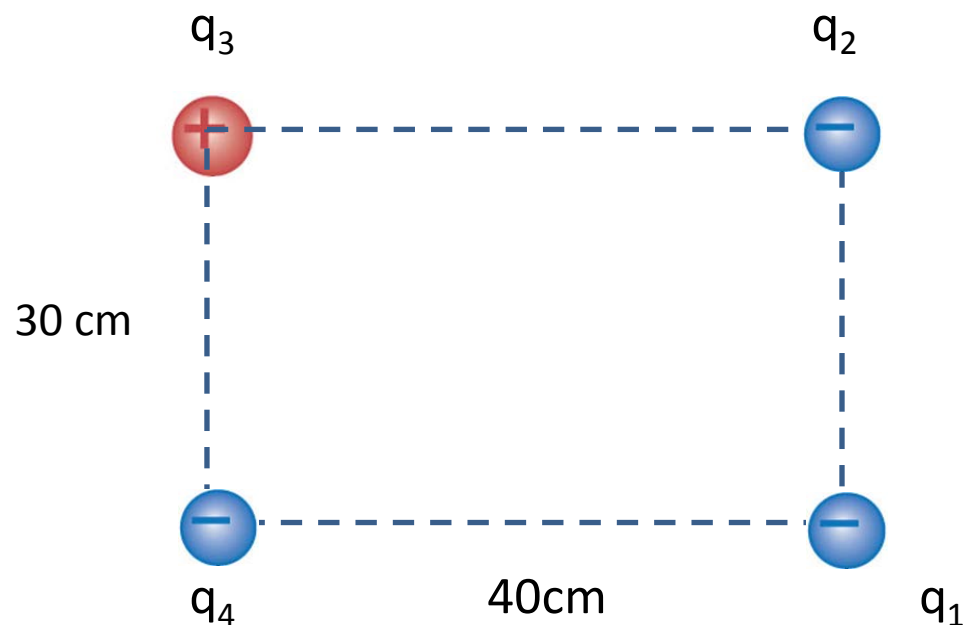

Eksempel

Figuren viser en ladning q_1 som vekselvirker med tre andre ladninger.

Ladningene har verdiene $q_1 = -5,0\mu C$, $q_2 = -8,0\mu C$, $q_3 = 15\mu C$ og $q_4 = -16\mu C$

Finn resultantkraften på q_1 fra de tre andre ladningene.

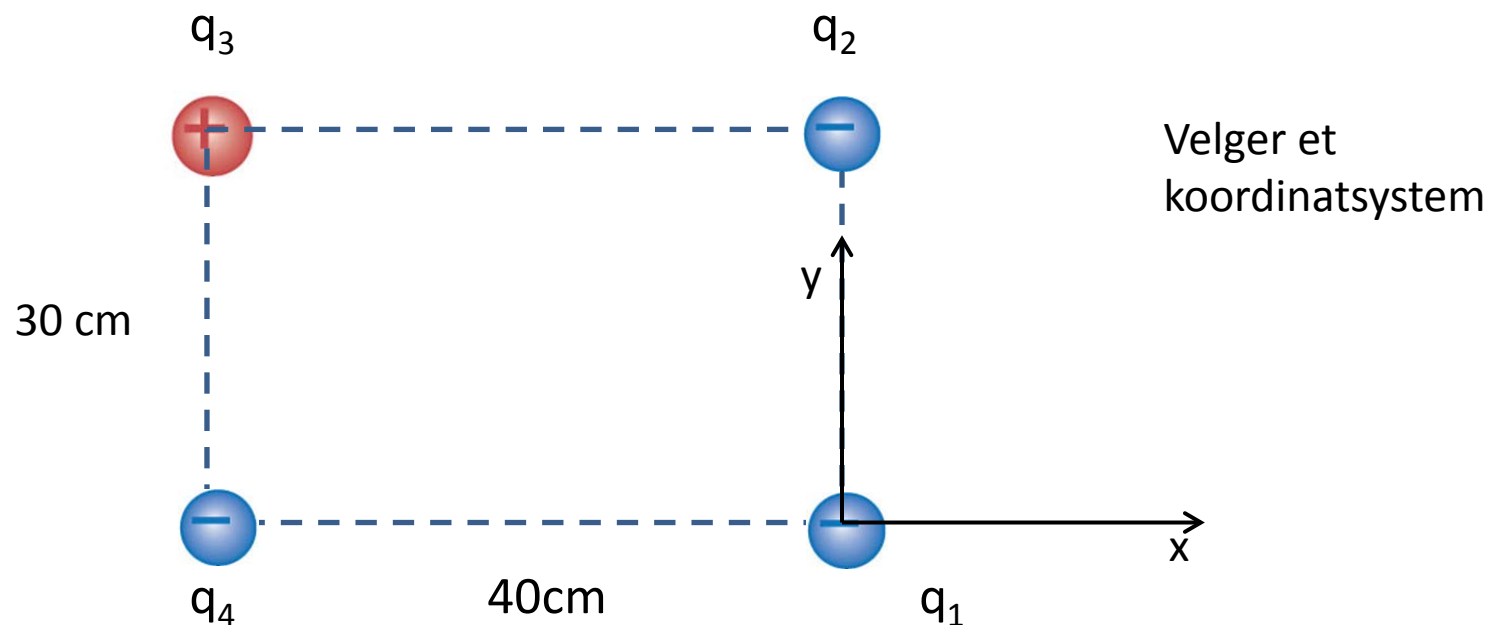

Eksempel

Figuren viser en ladning q_1 som vekselvirker med tre andre ladninger.

Ladningene har verdiene $q_1 = -5,0\mu C$, $q_2 = -8,0\mu C$, $q_3 = 15\mu C$ og $q_4 = -16\mu C$

Finn resultantkraften på q_1 fra de tre andre ladningene.

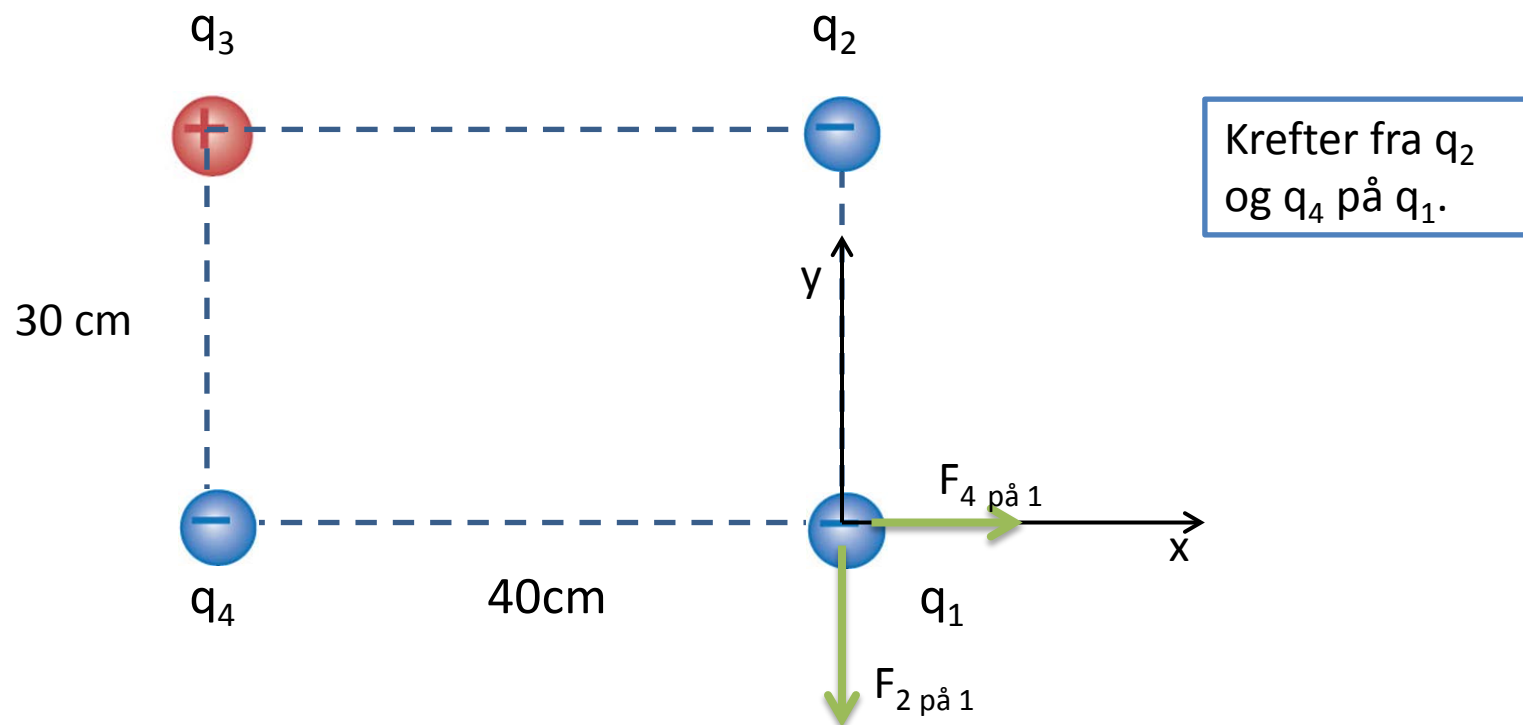

Eksempel

Figuren viser en ladning q_1 som vekselvirker med tre andre ladninger.

Ladningene har verdiene $q_1 = -5,0\mu C$, $q_2 = -8,0\mu C$, $q_3 = 15\mu C$ og $q_4 = -16\mu C$

Finn resultantkraften på q_1 fra de tre andre ladningene.

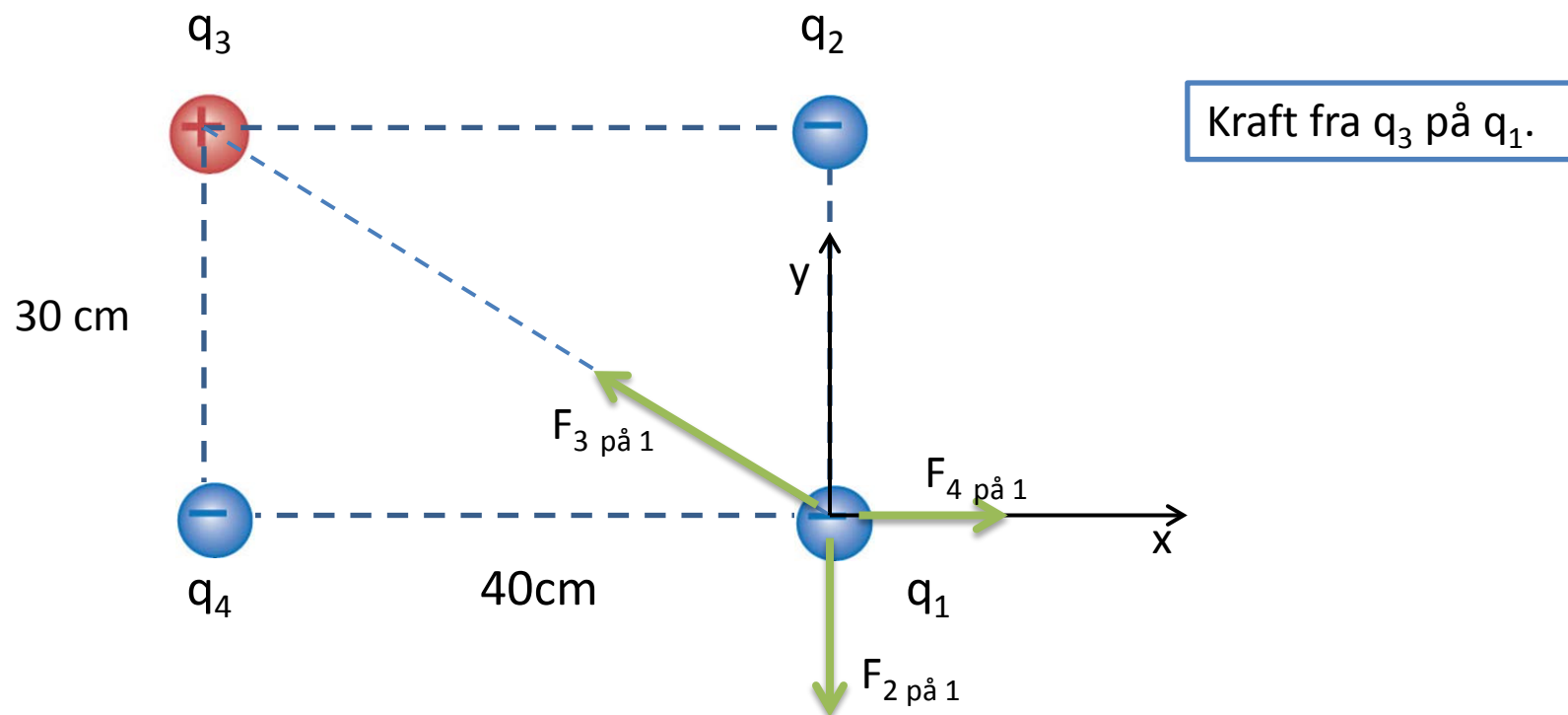

Eksempel

Figuren viser en ladning q_1 som vekselvirker med tre andre ladninger.

Ladningene har verdiene $q_1 = -5,0\mu C$, $q_2 = -8,0\mu C$, $q_3 = 15\mu C$ og $q_4 = -16\mu C$

Finn resultantkraften på q_1 fra de tre andre ladningene.

Vi bruker først Coulombs lov og finner størrelsen på kraften fra q_2 :

$$F_{2\text{ på }1} = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \frac{|q_1 q_2|}{r_{21}^2} = (9,0 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2 / \text{C}^2) \frac{|(5,0 \cdot 10^{-6} \text{ C})(8,0 \cdot 10^{-6} \text{ C})|}{(0,30 \text{ m})^2} = 4,0 \text{ N}$$

Vi bruker Coulombs lov på nøyaktig samme måte og finner:

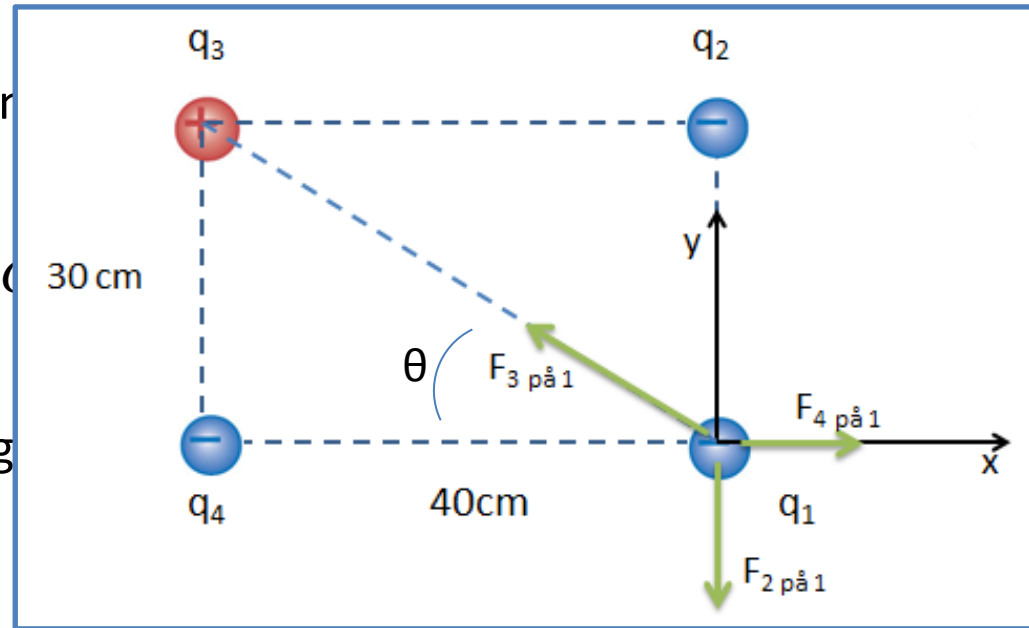
$$F_{3\text{ på }1} = 2,7 \text{ N} \text{ og } F_{4\text{ på }1} = 4,5 \text{ N}$$

Vi bruker først Coulombs lov og finner

$$F_{2\text{ på }1} = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \frac{|q_1 q_2|}{r_{21}^2} = (9,0 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2 / \text{C}^2) \frac{(2 \cdot 10^{-6} \text{ C})^2}{(0,3 \text{ m})^2} = 4,0 \text{ N}$$

Vi bruker Coulombs lov på nøyaktig

$$F_{3\text{ på }1} = 2,7 \text{ N} \text{ og } F_{4\text{ på }1} = 4,5 \text{ N}$$

Vi må dekomponere $F_{3\text{ på }1}$ og finner først vinkelen mellom kraften og den negative x – akse: $\tan \theta = (30 / 40) \Rightarrow \theta = 37^\circ$

Resultantkraften på komponentform:

$$F_{1x} = F_{2\text{ på }1,x} + F_{3\text{ på }1,x} + F_{4\text{ på }1,x}$$

$$F_{1y} = F_{2\text{ på }1,y} + F_{3\text{ på }1,y} + F_{4\text{ på }1,y}$$

Vi bruker først Coulombs lov og finner størrelsen på kraften fra q_2 :

$$F_{2\text{ på }1} = \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \frac{|q_1 q_2|}{r_{21}^2} = (9,0 \cdot 10^9 \text{ Nm}^2 / \text{C}^2) \frac{|(5,0 \cdot 10^{-6} \text{ C})(8,0 \cdot 10^{-6} \text{ C})|}{(0,30\text{m})^2} = 4,0\text{N}$$

Vi bruker Coulombs lov på nøyaktig samme måte og finner:

$$F_{3\text{ på }1} = 2,7\text{N} \text{ og } F_{4\text{ på }1} = 4,5\text{N}$$

Vi må dekomponere $F_{3\text{ på }1}$ og finner først vinkelen mellom kraften og den negative x – aksen: $\tan \theta = (30 / 40) \Rightarrow \theta = 37^\circ$

Resultantkraften på komponentform:

$$F_{1x} = F_{2\text{ på }1,x} + F_{3\text{ på }1,x} + F_{4\text{ på }1,x} = 0 + 2,7\text{N} \cdot \cos 37 + 4,5\text{N} = 2,3\text{N}$$

$$F_{1y} = F_{2\text{ på }1,y} + F_{3\text{ på }1,y} + F_{4\text{ på }1,y} = -4,0\text{N} + 2,7\text{N} \cdot \sin 37 + 0 = -2,4\text{N}$$

Resultantkraften på q_1 er: $\vec{F}_1 = (2,3\hat{i} - 2,4\hat{j})\text{N}$

Coulombs lov

- Bergning av krefter mellom punktladninger

Neste forelesning:
Elektriske felt

